

Entisaikain oppeja puutarhanhoidosta lapsille ja nuorille sadan vuoden takaa

Pienessä punaiseksi maalatussa tuvassa Hauhonselän rannalla asui noin sata vuotta sitten muuan kalastaja vaimonsa ja kahden lapsensa kanssa. Isällä oli pieni maapalanen, jota käytettiin perunamaana. Mitään muita kasveja kuin perunoita ei viljelty, eikä tuvan ympärillä liioin ollut ainoatakaan puuta, pensasta tai kukkasta.

Lapset pitivät paljon omenoista, mansikoista ja muista samantapaisista herkuista ja kovin mielellään olisivat tahtoneet saada kotituvan ympärille muutamia kasvatettavakseen. Isä ei liiemmin pitänyt omenoista, sen enempää kuin heinistäkään, kuten hän nimitti pinaattia, herneitä ja muita vihanneksia. Niistä kun ei ole ruuaksi sellaisille ihmisille, joiden on tehtävä raskasta työtä päivät päästään.

Koulutiellä lapset kulkivat puutarhan ohi, jossa kukoistivat niin kukkaset, pensaat kuin syysaikaan omenat niin kauniin punaisina. Paikka oli erään puutarhurin oma. Oikein oli vaikeaa lasten kulkea tämän puutarhan ohi maistamatta mitään. Jotkut pojat uskalsivat salaa napata puista muutamia hedelmiä ja pensaista pari marjaa.

Eräänä päivänä puutarhuri tuli kysymään äidiltä eivätkö lapset saattaisi tulla auttamaan häntä puutarhan töissä, siinä perkkauksessa, nyt kun olivat koulusta vapaat. Lapset saisivat kyllä palkan työstänsä ja oikein ahkeria ollessaan, myös mansikoita ja muita marjoja syödäkseen.

Ja työt aloitettiin riemumielin. Lapsilla oli hauskaa kitkiessään ilkeitä rikkaruohoja, jotka uhkasivat tukahuttaa kauniit ja hennot puutarhan kasvit alleen. Ja saivat auttaa jopa marjojen poiminnassa ja mestari palkitsi pienet tarhurinalut sitä suuremmin, mitä enemmän marjoja kertyi.

Kun kesäloma oli loppuillaan, lapset saivat palkkansa kesän työstä. Nyt heillä oli itsellä niin rahoja kuin taitoakin oman puutarhan perustamiseen. Kunhan isä saatiin suostuaiseksi lasten aikeisiin.

Eikä isä saattanut lasten pyyntöjä vastustaa, kun roponen toisensa perään kesän aikana ansaitusta palkasta putosi vanhempien säästöpankkiin pantavaksi. Seuraavana keväänä lapset saisivat perustaa pienen puutarhan. Paikan määrääminen jätettiin puutarhurin tehtäväksi, joka määräsikin paikaksi maakappaleen aivan tuvan vierestä.

Alaa oli aarin verran. Maa, joka viime vuodet oli kasvanut viljelemättömänä pelkkää juolavehneä ja voikukkia, piti ensin perata puhtaaksi haitallisista juuririkkaruohoista. Lapset olivat oppineet, että viljelystulos oli aina huono, jos puutarhakasvit istutettaisiin rikkaruohoiseen maahan. Pitkä syksy oli hyvää aikaa valmistella maata.

Puutarhuri neuvoi kuinka kasvit yleensä vaativat kasvaakseen hyvin voimakasta maata. Mutta mistä saada lantaa puutarhamaalle? Isällä ja äidillä ei ollut lehmää eikä liiemmin kanoja.

Lapset lähtivätkin puutarhurin luokse kysymään neuvoja. Pian silmät kirkastuivat ja katseet suuntautuivat kylän läpi kulkevan suuren ja vilkasliikkeisen maantien suuntaan. Mukanaan peltiämpäri ja luuta, joita piti säilytettävän myöhemmin vaikka katuojassa, askelsivat lapset kohti maantietä. Pian alkoi kuulua hevosen kavioiden kopsetta ja lapset kurottivat katsettaan tarkemmalle. Jos hevonen vain nyt sattuisi laskemaan kakkaroita, olisivat lapset tuossa tuokiossa ämpäreineen ja luutineen korjaamassa lannan. Liukkaasti oli liikuttava, koska naapuritalojen pojat vaanivat myöskin samaa kallista tavaraa. Nopein ja tarkin korjasi saaliin.

Kotiin päästyään levitettiin lanta puutarhamaan syrjään ja käännettiin maahan heti, jotteivät siinä olevat kasvien ravintoaineet menisi kokonaan hukkaan. Ämpäri ja luuta seurasi lapsia nyt koko

syksyn koulutiellä ja näin oli pikku puutarha pian lannoitettu ja istutuskunnossa, kunhan kevät vain koittaisi.

Pian piti lasten alkaa ajatella mitä laatuja kasveja he pieneen puutarhaansa valitsisivat. Pitkän miettimisen jälkeen omenapuista valittiin Harlamovski –väriltään kaunis ja maultaan hapahko ja mehukas. Kirsikoista puutarhaan päätyi Yleinen kirsimarja, luumuista Lohjan luumu, kestävin meillä viljellyistä. Tärkeintä oli muistaa istutus aikaisin keväällä, koska silloin saavutetaan aina ja säännöllisesti paljon parempi tulos kuin myöhäisemmällä istutuksella. Istutuksessa piti muistaa, että mullan piti painua hienoimpienkin juurien väliin niin, ettei jäisi mitään tyhjiä paikkoja.

Muutamia marjapensaitakin tahtoivat lapset saada. Ainakin yhden karviaispensaas ja viinimarjapensaas. Vattupensas piti myöskin saada. Oli vielä muuan hyötykasvi, jonka puutarhuri oli lapsille neuvonut istuttamaan, nimittäin raparperi. Helppo viljellä ja paksuista ruodeista voisi äiti laittaa hyvää puuroa ja keittoa. Samalla lapset ottivat matkaansa pari ruohosipuliturvetta. Ruohosipuli viihtyisi hyvin samassa rivissä raparperintaimien kanssa.

Seuraavaksi oli aika ryhtyä ajattelemaan keittiökasvien kylvöä ja istutusta. Ensimmäiseksi oli lasten laskettava miten heidän olisi järjestettävä keittiökasviviljelyksensä. Pienimmissä puutarhoissa viljellään suurin osa keittiökasveja 1,2 metrin levyisissä penkeissä, joiden välillä on 30 senttimetrin levyiset käytävät. Lasten puutarhaan sopisi näillä mittauksilla 3 penkkiä. Kun kuitenkin eräitä keittiökasveja on parempi viljellä riveissä kuin penkeissä, näytti edukkaimmalta suunnitelma tehdä vain 2 penkkiä ja käyttää muu tila riviviljelykseen suurempaa tilaa vaativia keittiökasveja varten. Pian lapsien puutarhan asemakaava oli piirretty.

Puutarhaan päätettiin istuttaa niin härkäpapuja, tilliä, kurkkuja, maa-artisokkaa kuin kukkakaaliakin, jonka ei pitäisi puuttua pienimmästäkään puutarhasta erinomaisen herkullisuutensa vuoksi. Porkkanoistakin lapset pitivät kovin ja päättivätkin viljellä niitä oikein paljon. Tilliä ei laitettaisi omaan riviinsä, vaan tapana oli heitellä siemeniä muiden keittiökasvien joukkoon ja jatkaa kylvöä pitkin kesää.

Sadonkorjuun koittaessa lasten erikoista suosikkia olivat tuoreet kurkut. Äiti opetti kuorimaan kurkut ja leikkaamaan ne ohuiksi viipaleiksi, jotka ladottiin lautaselle kerroksittain ja väliin ripoteltiin suolaa ja valkopippuria. Tämän jälkeen viipaleet pannaan puoleksi viiva kahdeksi tunniksi puserrukseen kahden matalan lautasen väliin ja sekaan pannaan sokeria, etikkaa ja hakattua persiljaa.

Lasten suosikki, porkkana taas oli hyvä puhdistaa ja huuhtoa hyvin sekä leikata kohtalaisen kokoisiksi palasiksi, jonka jälkeen ne pannaan kiehuvaan suolattuun veteen ja keitetään siinä pehmeiksi ja otetaan ylös. Valmistetaan suurus voista ja vehnä jauhoista, lisätään porkkanaliemi siihen ja ehkä hiukan maitoakin, jonka jälkeen porkkanat pannaan joukkoon ja kiehautetaan. Maustetaan suolalla ja hienonnetulla persiljalla ja syödään sillin tai paistetun ankeriaan kera.

Kun talvi teki tuloaan, puutarhuri opasti lapsia suojaamaan erityisen hyvin hedelmäpuut jänisten ja rottien tuhoilta. Puut piti suojattaman jäniksiltä siten, että rungon ympäri kiedotaan katajanoksia tai runko ja alimmat oksat voidellaan veren ja kalkin sekoituksella, jonka hajusta jänikset eivät pitäneet. Lapset päättivät käyttää edellistä tapaa, koska paikkakunnalla kerran kasvoi runsaasti katajia.

Rotat tekivät tuhojaan erityisesti lumisempina talvina, jolloin niillä oli lumen suojassa hyvä nakertaa kuorta puiden rungoista. Kun jokaisen lumipyryn jälkeen pistäytyy hedelmäpuutarhaan ja polkee lumen tiiviiksi puiden ympärille, saa puunsa näiltä nakertajilta suojelluksi.

Ja näin ei montaa vuotta kulunutkaan, kun puut ja pensaat kasvoivat suuremmiksi ja tupa, joka Matin ja Maijan pieniä ollessa oli näyttänyt niin autiolta tuossa puuttomalla rinteellä seistessään, oli nyt lehtevän vehreyden ympäröimänä, Hauhonselän rantamailla.

”Tänään olemme erinomaisen kauniilla ja vakuuttavalla tavalla osottanut, kuinka suuren merkityksen puutarha voi saada lasten elämässä. Puutarhat ovat omiansa levittämään puutarhanhoidon harrastusta kansan keskuuteen. Kuten kansojen kaikissa edistyneissä maissa, on meidänkin pyrittävä siihen, että saamme nähdä kauniin puutarhan joka kodin ääressä. Puutarhan ansiona pidämme me suureksi osaksi sitä, että lapset ovat tulleet niin kilteiksi ja hyvinkasvatetuiksi, kun he nyt ovat. Ja kun he istuvat talvi-iltoina veistotöittensä ääressä, kuulee heidän usein kaipauksella puhuvan keväästä, jolloin he taas pääsevät työskentelemään rakkaaseen puutarhaansa.”

Lähteet:

Lind Gust.: Lasten ja nuorison puutarhakirja eli Matti ja Maija tarhureina, painos: 1, 1917.

Kasvitarha no 1, 1.1.1904